

Rad dječje folklorne sekcije u kulturno umjetničkom društvu Palična Severin

Halauš, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:790138>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Muzička akademija u Puli

TOMISLAV HALAUŠ

**RAD DJEČJE FOLKLORNE SEKCIJE U KULTURNO-UMJETNIČKOM DRUŠTVU
„PALIČNA” SEVERIN**

Završni rad

Pula, rujan 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Muzička akademija u Puli

TOMISLAV HALAUŠ

**RAD DJEČJE FOLKLORNE SEKCIJE U KULTURNO-UMJETNIČKOM DRUŠTVU
„PALIČNA” SEVERIN**

Završni rad

JMBAG:0303070716, redoviti student

Studijski smjer: Glazbena pedagogija

Predmet: Hrvatska folklorna glazba

Znanstveno područje: Humanističko područje

Znanstveno polje: Znanost o umjetnosti

Znanstvena grana: Muzikologija i etnomuzikologija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivana Paula Gortan-Carlin

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani TOMISLAV HALAUŠ, kandidat za prvostupnika glazbene pedagogije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Tomislav Halauš

U Puli, 15. Rujna 2020. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, TOMISLAV HALAUŠ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Rad dječje folklorne sekcije u kulturno-umjetničkom društvu „Palična“ Severin* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15. Rujna 2020. (datum)

Potpis
Tomislav Halauš

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1. 1. O tradicijskoj glazbi, općenito	2
1. 2. Dječji folklor.....	2
2. KULTURNO - UMJETNIČKO DRUŠTVO „PALIČNA“ SEVERIN	3
2. 1. Područje Bilogora	3
2. 2. KUD „Palična“ Severin, općenito	4
2. 3. Dječja folklorna sekcija KUD-a „Palična“ Severin.....	5
3. NARODNE NOŠNJE	7
3. 1. Beda – dječja nošnja	7
3. 2. Muška narodna nošnja	8
3. 2. 1. Muška svečana nošnja.....	10
3. 3. Ženska narodna nošnja	12
3. 3. 1. Ženska svečana nošnja.....	16
3. 4. Tradicijski način češljanja i tip frizure kod djevojčica.....	18
4. DJEČJE FOLKLORNO GLAZBOVANJE BILOGORE	21
4. 1. Uspavanke	21
4. 2. Šale – igre	22
4. 2. 1. Zuja	24
4. 3. Šale uz pjesmu	24
4. 3. 1. Igraj kolo u dvadeset i dva	26
4. 3. 2. Imali smo dvorac.....	27
4. 3. 3. Slavuj viče.....	28
4. 4. Rugalice	30
4. 5. Djeca u ophodima	31
4. 5. 1. Ivanje.....	32
4. 6. Tradicijski instrumenti.....	34

4. 6. 1. Dvojnice	34
4. 6. 2. Dude	35
4. 6. 3. Samica	35
4. 6. 4. Tamburaški instrumenti u tamburaškom sastavu	36
5. ZAKLJUČAK	38
6. LITERATURA	40
7. SAŽETAK	41
8. SUMMARY	42

1. UVOD

Od najranijeg djetinjstva bio sam dijelom folklora svojega kraja i tako na zabavan i kreativan način provodio svoje vrijeme. Dodatno sam bio motiviran mnoštvom scenskog i javnog izvođenja gdje smo predstavljali svoja dostignuća. Zajedno s ostalim članovima toga društva nastojimo sačuvati od zaborava jedan dio tradicijske kulture naših predaka i njihovih običaja. Iz tih razloga posebno mi se na fakultetu svidio kolegij *Hrvatska folklorna glazba*. Na tom kolegiju pisao sam seminarski rad o folkloru Bilogore (O smještaju Općine Veliki Grđevac, o povijesti KUD-a Mato Lovrak, o radu društva, nošnji, plesu i instrumentima). Bio sam član KUD-a Mato Lovrak do 2012. godine. Te godine upisao sam srednju glazbenu školu i otišao u Dom učenika Bjelovar. U Bjelovaru sam se nastavio baviti folklorom u školi, domu i gradu. Nisam zaboravio svoje selo i svaki put kad sam bio slobodan, tijekom školskih praznika nastupao sam s njima.

U mojem se selu privremeno ugasio folklorni rad s djecom¹ KUD-a Mato Lovrak² Veliki Grđevac zbog nedostatka interesa djece za takav oblik aktivnosti pa u ovom radu donosim pregled rada dječjeg folklora KUD-a „Palična“ Severin, sela udaljenog desetak kilometara od mjesta u kojemu živim. Informacije iz povijesnog pregleda društva ustupio mi je njihov voditelj gospodin Igor Grgić. Pokazao mi je također i bogatu zbirku narodnih nošnja, nakita i obuće (opanaka i čizama). Nekoliko sam puta bio nazočan njihovim probama. Sve mi je to proširilo iskustvo i probudilo želju da stečena znanja prenesem mlađim generacijama, da im, nakon završenog studiranja, pružim pristup folklornim sadržajima kako bi i oni mogli aktivno sudjelovati u očuvanju kulturne baštine.

Riječ tradicija vuče svoje podrijetlo iz latinskog jezika gdje označava predaju ili uručenje. Samu tradiciju možemo shvatiti kao usmenu predaju sačuvane prošlosti nekoga naroda. Prošlost se ustvari odnosi na običaje koji su se prenosili s naraštaja na naraštaj. Riječ folklor³ nastala je spajanjem dviju engleskih riječi *folk* = narod, ljudi i *lore* = nauk. U folklor možemo osim igre i plesa uvrstiti primjerice: pjesme, priče, uzrečice i slično. U užem smislu folklor označava usmenu narodnu književnost, dok u širem smislu obuhvaća običaje, nošnje, ples, pjesmu i glazbu.

Tradicijski lanac predstavlja dijete kao stvaralačko, društveno i povijesno biće. Ono aktivno

¹Dječji folklor se ugasio 2016. godine

²KUD Mato Lovrak djeluje od 21. prosinca 1977. godine do danas

³Klaić, B. (1988.) Rječnik stranih riječi, Zagreb, nakladni zavod Matice hrvatske, str. 441

sudjeluje u očuvanju kulturne baštine, ako mu se naravno omogući pristup usmenoj predaji te folklornim sadržajima. Osim aktivnog sudjelovanja u očuvanju tradicije, dijete aktivno sudjeluje i u svojem psihofizičkom razvoju i aktivno utječe na svoje emocionalno stanje. Dječja stvaranja često su neshvaćena i zanemarena. Prve djetetove zvukovne improvizacije nastaju njegovim sviranjem na svemu što ga okružuje.

1. 1. O tradicijskoj glazbi, općenito

Hrvatska je zemlja raznolike tradicijske glazbe koja se sustavno proučava od kraja 19. stoljeća pa tako danas postoje brojni stručni članci, prilozi u časopisima, zbirke narodnih napjeva i etnomuzikološke knjige o tradicijskoj glazbi Hrvatske. U prošlosti našega naroda postojali su glazbeni običaji vezani uz rad na polju ili na ispaši, zbivanja vezana uz godišnje i životne običaje (žetva, blagdani, svadbe), pjesme za djecu i igre uz pjevanje i ples. Uz te običaje često se sviralo što je i sačuvano u sjećanjima starijih ljudi, muzejima ili zabilježeno u knjigama.

Kultura je promjenljiva, ona je mješavina staroga i novoga, neki njezini elementi nestaju, neki nastaju, a neki i dalje žive u promjenljivim oblicima. Jedan dio naše tradicijske kulture njeguje se i danas u radu brojnih kulturno-umjetničkih društava.

1. 2. Dječji folklor

Dječji folklor ima sve bitne elemente tradicijskoga naslijeđa. Stvarala su ga sama djeca (brojalice, rugalice) ili su odrasli stvarali za djecu (uspavanke). U svijetu odraslih pojedini su običaji izgubili svoje značenje, ali su opstali u dječjem svijetu (igre biranja). U dječji folklor možemo uvrstiti rugalice, brojalice, uspavanke, šale – igre, običaje sudjelovanja djece u vjerskim i svjetovnim blagdanima, narodne nošnje i frizure, prigodne rekvizite i opremu i razna druga umijeća i materijalne tvorbe. Dječji je folklor u svojoj suštini primjeren djeci te ima vrlo zanimljiva i estetski vrijedna područja. Tu ponajprije mislimo na dječje igre s pjevanjem koje potiču dobro raspoloženje, vedrinu i angažman cjelovitog psihofizičkog sustava. Igre su većinom vrlo interesantne i inspirativne te potiču kreativnost, individualnost, maštu i stvaralaštvo.

2. KULTURNO - UMJETNIČKO DRUŠTVO „PALIČNA“ SEVERIN

2. 1. Područje Bilogora

Područje koje ovdje nazivamo Bilogorom prema istoimenoj planini, sa središtem u Bjelovaru, nema još ustaljen svoj geografski ni etnografski naziv. Češće se nekad uključivalo u tzv. Bjelovarsko-križevačku županiju, neki su ga zvali srednja ili centralna Hrvatska, seljaci *Granica*. „Regija obuhvaća više područja čije značajke imaju mnogo kulturnih srodnosti: Hrvatsko zagorje, širu okolicu Zagreba (Prigorje i Turopolje), Moslavinu, dio Bilogore, Podravinu, Žumberak, dio Pokuplja i Posavinu“ (Miholić, 2009. str. 10).

U području što se smjestilo između Bilogore, Česme i Ilove, sačuvalo se do danas mnogo lijepih plesova. Kao i u ostalim našim krajevima, elementi građanske kulture i civilizacije sve više potiskuju pojave tradicionalne seoske kulture i civilizacije i u nastaloj mješavini često nije lako sasvim odvojiti jedne od drugih. Nešto veće razlike postoje kod jezika i govora jer je dio stanovništva na južnim obroncima Bilogore štokavski, a drugi veliki dio kajkavski. Osim u govoru postoje neke razlike i u elementima narodnih običaja.

U povijesti svakoga naroda, kultura ima značajnu ulogu u razvoju i napretku, ona također čuva identitet i pridonosi bogatstvu življenja i opstanka na povijesnim područjima.

Bilogorski krajolik okružen živopisnim brežuljcima, šumama, vinogradima i poljima daje ugođaj topline, boja, mira i ugone. Ljudi koji žive na tim područjima, u tome podneblju upijaju blagodatni okruženja, a kroz život primaju osobine veselja i radosti.

Naraštaji preuzimaju i njeguju običaje, pjesme i plesove i unose ih u zajedničke nastupe u bližoj i daljoj okolini. Desetljećima se obnavljaju i dopunjuju tradicija i običaji. Ova sredina i ljudi znali su to sačuvati i prenositi mladima.

Zahvaljujući vjernim kazivačima i etnolozima, ali i notnim i fonografskim zapisima, dostupne su nam brojne dragocjenosti zavičajnog i narodnog blaga. Spomenimo neke: Franjo Kuhač, Božidar Širola, Milovan Gavazzi, Zvonimir Lovrenčević-Kvak, Antun Toni Šramek, Alida Sokolović, Gordana Marta, Juraj Matunci, Stjepan Večković... Jedan od neumornih istraživača tradicijske kulture bjelovarskog kraja bio je Zvonimir Lovrenčević-Kvak koji je područje oko gorja Bilogore obilazio biciklom i bilježio napjeve i običaje od tridesetih do

sredine osamdesetih godina 20. stoljeća. Marni sakupljači blaga Bilogore i okolnih krajeva su Gordana Marta i Juraj Matunci. Upoznavali su ljude, njihovu glazbu i običaje. Njihovi mnogobrojni pisani radovi, folklorne smotre i susreti, radijske i televizijske emisije i drugi javni nastupi tek su mali dio svega onoga što su činili da svima približe te da ih upoznaju s bilogorskom narodnom baštinom. Naučili su mlade generacije cijeniti zavičajnu baštinu, pokazali su i dokazali da je Bilogora bogata i raznovrsna u svojem folklornom i etnografskom izričaju i mnoge i danas potiču i ohrabruju na čuvanje tih tradicijskih vrijednosti.

2. 2. KUD „Palična“ Severin, općenito

Severin se smjestio na južnim padinama prekrasne Bilogore. Prvotna naselja na ovom području datiraju iz neolita (6000. – 2000. pr.Kr.) u obliku zemunica, tako Severin pripada lasinjskoj kulturi. U 3.st.pr.Kr. dolaze Kelti kao nosioci latenske kulture. Oni podižu utvrde i miješaju se s ilirskim plemenima. U 12. st. nastaje župa Česmica u kojoj se prvi put spominje oveće mjesto Sveti Petar Polična-Palična. Mjesto se je prostiralo uz potok Črnac-Polična-Severinska (danas Severinčica). Pred kraj 12. stoljeća podignuta je i crkva na području današnjeg Dudnjaka. Godine 1476. Polična postaje kraljevsko dobro, a gospodar dobra zvao se „Poki od Palične“. Nešto kasnije bježeći pred Turcima dolaze „Vlasi“, a tada se i ovdašnje stanovništvo prvi put spominje kao „Severiani“. Tako nestaje staro ime Palična i pojavljuje se novo ime Severin. Daljnji tijek života u Severinu tekao je dosta burno. Godine 1732. gradi se prva škola, a 1754. izbija poznata Severinska buna zbog neslaganja oko graničnih prava i oko ubiranja novca. Nakon Drugog svjetskog rata u Severin dolazi učitelj Zvonimir Lovrenčević-Kvak, poznati etnolog i istraživač folklor Bilogore i Podravine. Iza gospodina Lovrenčevića kulturni rad nastavljaju i drugi učitelji koji rade u Severinu. Šezdesetih godina KUD je u Severinu djelovao u sastavu osnovne škole. Marljivo se radilo do 1978. g. kada rad KUD-a zamire. Nakon devetnaest godina ponovno se budi želja za osnivanjem KUD-a što je i ostvareno u veljači 1997.g. Na temelju inicijative mladeži sela Severin i Orovac, KUD počinje s radom pod vodstvom gospođe Brankice Stanić i gospodina Željka Kustića koji su pokazali prve plesne korake, ujednačili glasove u pjesmama, pribavili prve nošnje i instrumente. Na samome početku rada Društvo je brojilo 80-ak aktivnih članova, koji su radili u više sekcija. Danas Društvo ima 30-ak aktivnih članova, a dijele se na folklornu skupinu i pjevački zbor. Prioritet im je istraživanje starih plesova i pjesama Bilogore. Posebno im je stalo očuvati običaje sela Severin, Orovac, Ravneš, Kašljevac, Ciglana, Patkovic i Kokinac.

U očuvanju baštine i običaja pomažu im svi stariji sumješteni. U Zajednicu kulturno-umjetničkih udruga Bjelovarsko-bilogorske županije učlanjeni su od samog početka rada zajednice. Redovni su sudionici županijske Smotre izvornog folklora Bjelovarsko-bilogorske županije. Godine 2005. predstavljali su županiju na Ivanjskim kresovima u sklopu Đakovačkih vezova. Surađuju sa svim ostalim županijskim udrugama i KUD-ovima. Posebna prijateljstva njeguju s KUD-ovima iz Palešnika, Velikog Grđevca, Velikog Trojstva, Miklouša, Velike Trnovitice i Međurače. U susjednim županijama stekli su divne prijatelje među tamošnjim društvima: KUD „Biseri Slavonije“ iz Beničanaca, KUD „Matija Gubec“ iz Donjeg Miholjca, KUD „Šijaci“ Biškupci te KUD „Kotoriba“ iz Kotoribe. KUD „Palična“ Severin uspješno predstavlja običaje, pjesmu i ples u granicama županije, ali i izvan nje pa bi tako među najvažnije nastupe mogli uvrstiti nastup u Đakovu na Ivanjskim kresovima, na televizijskoj emisiji *Lijepom našom* te na predstavljanju starih igara i zanata u Letovaniću. Svaki nastup predstavlja im veselje i ponos što drugima mogu pokazati svoje običaje, a istovremeno upoznati njihove. Tako stječu nova prijateljstva, upoznaju nove običaje te predstavljaju svoj kraj, tradiciju i ljude. Za daljnji rad i uspjeh Kulturno-umjetničkog društva brine se sadašnja voditeljica Danijela Grčić. Važnu ulogu ima i dopredsjednik Igor Grgić koji je glavni inicijator i sakupljač njihove male etnografske zbirke. Naravno riječi zahvale pripadaju svim članovima KUD-a „Palična“ jer su sve postigli zajedničkim radom, razumijevanjem i tolerancijom.

2. 3. Dječja folklorna sekcija KUD-a „Palična“ Severin

Dječja sekcija osnovana je 1998. godine. Nastupaju na županijskim smotrama i po raznim prigodama u drugim županijama i gradovima ovisno o pozivu, kao što su: Đakovački vezovi, Vinkovačke jeseni, Zapovijed pod lipom Čazma, manjinska manifestacija „Djeca su ukras svijeta“ Garešnica, Dani Češke kulture Bjelovar, Dječji festival Kutina te na svetkovine na dan Ivana Krstitelja u Severinu i za Veliku Gospu u Novoj Rači. Nastup je vremenski ograničen koji određuje organizator. Broji osamnaest članova dječje skupine, a s njima radi voditelj Igor Grgić.

Šetana kola mogu biti uz pjevanje, pratnju glazbala ili *acappella*. Od toga vježbaju: *Igraj kolo, Djevojčica vodu gazi, Jedna vrana grakala, Ivanjski običaji, Savila se bijela loza vinova,*

Igraj kolo, Pasem konja, Jaše Ivo na konjiću, Ja posija lan, Skupljajte se djevojčice, Imali smo dvorac (ples i igra), Coprnjice, Čvorak, Kolo uz samicu, Marko se plače i Slavuj viče.

Tablica 1. Popis koreografija

1.	Djeca u ophodima (Ivanjski običaji), Skupljajte se djevojčice, Ja posija lan, Igraj kolo u dvadeset i dva
2.	Jedna vrana grakala, Plakala mala Vidica, Savila se bijela loza vinova, Igraj kolo, Pasem konja, Marko se plače
3.	Plakala mala Vidica, Jedna vrana grakala, Imalo smo dvorac, Pasem konja, Coprnjice, Slavuj viče
4.	Čvorak, Pasem konja, Coprnjica, Djevojčica vođu gazi
5.	Djeca u ophodima (Ivanjski običaji), Skupljajte se djevojčice, Kolo uz samicu
6.	Imali smo dvorac, Savila se bijela loza vinova, Djevojčica vođu gazi

Koreografije navedene u tablici 1. su potpouri dječjih pjesama, igara, kola s kojima se predstavlja Dječja sekcija KUD-a „Palična“ Severin.

U sljedećim poglavljima prikazuje se folklorna nošnja i folklorne glazbene aktivnosti Bilogore koje izvodi Dječja sekcija KUD-a „Palična“ Severin.

3. NARODNE NOŠNJE

Narodne nošnje dio su kulturne baštine naroda. Narodne nošnje i folklor neodvojivo su povezani s načinom života pojedinog naroda te odražavaju društvene i kulturne posebnosti pojedinih područja i podneblja iz kojih dolaze iz čega se da zaključiti da su narodne nošnje tradicijska i povijesna odjeća.

Bilogora pripada panonskom pojasu gdje prevladavaju nošnje izrađene od prirodnih materijala, domaćeg platna. Nisu bogate, kao na primjer slavonske, ali se ističu svojom bjelinom.

Bilogorske nošnje u kojima članovi društva najčešće nastupaju napravljene su od platna iz vlastitih zaliha samih članova, dok se jedan dio platna dopunjuje otkupom od ljudi koji ga prodaju.

Nošnja Bilogore spada u takozvano nekrojeno ruho, jer se pojedini dijelovi odjeće izrađuju spajanjem ravnih komada platna. Ti se dijelovi zatim slažu u veće i manje nabore - rozaju se⁴(ženska rubača, muška rubača, muške gaće).

3. 1. Beda – dječja nošnja

U prošlosti su djeca, bez obzira na spol, a ovisno o godinama i imovinskom stanju nosila košuljice zvane beda. To je košulja dugih rukava koja je dužine do gležnja ili do lista te krojena i sastavljena u jednom djelu. Tako odjevena, djeca su svoje vrijeme provodila bosih nogu do polaska u školu. Bedu nose djeca do šeste godine života.

⁴Rozati se – skupljanje platna uz platno da bi se dobile falde

Fotografija 1. Beda

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 2. Djevojčica u bedi

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

3. 2. Muška narodna nošnja

Muška narodna nošnja KUD-a „Palična“ sastoji se od košulje (fotografija 1) koja je šivana u tri pole, ima preklopac koji je ukrašen porubima, faldicama, a pojedine se nalaze i dupljane. Ispod preklopca nalaze se sitne falde i jedna olfalda koja širi košulju, gaća (fotografija 2)-šivane su u 4 pole, širokih nogavica, unutra je svitnjak te lajebeca (fotografija 3), šešira (fotografija 4) i opanaka (fotografija 5).

Fotografija 3. Košulja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

Fotografija 4. Gaće

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

Fotografija 5. Lajbec

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

Fotografija 6. Šešir

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

Fotografija 7. Opanci

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 8. Cijela nošnja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

3. 2. 1. Muška svečana nošnja

Najznačajniji dio muške svečane nošnje jesu rajtoze ili lače koje su nosili vojnici, momci koji su nakon rata to preuzeli nosili su ih pred ženidbu, ali i u samoj ženidbi. Uz njih na nogama su umjesto opanaka imali čizme. Gore je ostala košulja, lajbec i šešir.

Fotografija 28. Rajtoze

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 29. Čizme

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 30. Cijela nošnja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

3. 3. Ženska narodna nošnja

Nošnja se sastoji od oplećka, tri podsuknje, glavne rubače, fertuna, lajbecate su na nogama opanci. Oplećak je široka rukava, sastavljen od domaćega platna. Druga podsuknja mora biti duža od prve za deset centimetara, ukrašena caklinima i porubićima. Treća je podsuknja u pet pola, šupljena, ručni radte ukrašena caklinama. Glavna rubača rađena je u sedam pola, ukrašena porubima, dok su pole spajane čipkom, ali ne do kraja već samo petnaest do dvadeset centimetara. Na to sve ide fertun, rađen u četiri pole, ukrašen porubima i sastavljen sa čipkom. Lajbec je plave boje, karakterističan za Severin te rađen po originalnom primjerku. Ukrašen je kupovnom čipkom i specifičnoga izreza u obliku slova V. Ova nošnja se nosila samo do udaje. Kada su bile kod kuće nosile su samo prvu podsuknju i oplećak. Za vrijeme nekih svečanosti poput svete mise, određenih slavlja vezano za taj kraj te bilo kakvog odlaska iz kruga kuće djevojke su tada nosile kompletnu nošnju sa svim pripadajućim dijelovima. U zimsko vrijeme su uz kompletnu nošnju na glavu stavljale bijeli rubac ili pešu koji je bio štikani, dok su za smrtni slučaj imale svileni rubac. Ovu su nošnju nosile do svoje četrnaeste ili šesnaeste godine dok se nisu udale (prema kazivanju Grgić, I., 2020.).

Fotografija 9. Oplećak

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 10. Prva podskunja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 11. Druga podskunja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 12. Treća podskunja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 13. Glavna rubača

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 14. Spoj sa čipkom

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 15. Fertun

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 16. Lajbec (zadnja strana)

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 17. Lajbec (prednja strana)

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 18. Svileni rubac

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 19. Bijeli rubac

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 20. Opanci

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 21. Cijela nošnja

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

3. 3. 1. Ženska svečana nošnja

Kuće koje su nekada bile bogatije kupovale su svilu i od nje radile razne dijelove odjeće. Tušlini ili svilene bluze nosile su djevojke koje su bile pred udaju. Na tu bluzu do udaje nosile su se sve podsuknje, a glavna rubača bila je drugačija i puno bogatija s ručno ušivanim ukrasima. Mame su znale kupovati svilene molače. Nakon udaje su nosile kompletnu svilu i opanke zamjenjuju cipele.

Fotografija 22. Svilena bluza

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 23. Komplet od svile

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 24. Glavna rubača

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 25. Svilena molača

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 26. Cipele

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 27. Djevojka u svili

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

3. 4. Tradicijski način češljanja i tip frizure kod djevojčica

Oglavlju djevojčica pridavali su veliku pažnju bake i majke. Djevojčice su uvijek bile počešljane i uredno obučene. Svakodnevna frizura bila je više-manje slična. Djevojčice su nosile jednu ili dvije pletenice spuštene niz leđa ukrašene pantlekima ili podignute u punđu, a kosa iznad čela bila je podijeljena na sredinu ili začešljana unatrag.

Fotografija 31. Postupak izrade pletenica

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 32. Postupak izrade pletenica

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 33. Gotove pletenice u punđi

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 34. Gotove pletenice u punđi

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 35. Pletenica spuštена niz leđa

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Fotografija 36. Pletenice spuštene niz leđa

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

4. DJEČJE FOLKLORNO GLAZBOVANJE BILOGORE

Igre koje će biti opisane u nastavku jesu igre koje djeca uče i svladavaju, prvo u obiteljskom krugu uz uspavanke, a onda u igri s vršnjacima: brojalice, rugalice, šale – igre, šale uz pjesmu. U ovom se poglavlju donose folklorne glazbene aktivnosti Bilogore koje izvodi Dječja sekcija KUD-a „Palična“ Severin.

4. 1. Uspavanke

Velika i vrijedna građa narodne baštine jesu uspavanke. Izvršnošću i jednostavnošću melodije i teksta, primjerenih dobi i prilikama, uspavljivale su, tj. uljuljavale u san naraštaje bilogorskog naroda.

„Bio je to izravan dodir i duhovna povezanost s roditeljima, starijom braćom i sestrama, bakom i djedom ili kojim drugim članom obitelji. Bez posrednika, uz blagi dodir i ljuljanje-nunanje, uz mirno i monotono ponavljanje riječi i melodija, dijete bi mirno ušlo u san. Umireno je utonulo u san, a milota usnulog djeteta smirivala je, jačala i usrećivala starije“ (Matunci, 2010: 29).

Tako se stvarala čvrsta veza u zajednici, razvijala osjećajnost, ljubav, iskrenost i blagost. Tako su se upijale nježne melodije i primamljivi ritmovi. Svi su od malena pjevali i tancali, vježbali glazbeno pamćenje i razvijali sluh.

Uspavanke pripadaju najstarijoj usmenoj književnosti koja nastaje iz nadarenosti i ljubavi starijih prema djeci. Odrasli su naučeno u djetinjstvu prenosili istim žarom svojoj djeci. Bio je to siguran način očuvanja tradicije, starinskih izraza, riječi i načina pjevanja. Uspavanka je pjesma *Plakala mala Vidica* (primjer 1). U nastavku se donosi tekst pjesme.

PLAKALA MALA VIDICA

Plakala mala Vidica
došla joj zlatna tičica.
Tičica Vidi pjevala,
Vidica pticu slušala.
Svršila pjesmu tičica,
zaspala mala Vidica.
Ljepša je mala Vidica,
negoli zlatna tičica.

Primjer 1. *Plakala mala Vidica*

Plakala mala Vidica

Andante ♩ = 100

Voice

Pla-ka-la ma - la Vi - di - ca, Vi - di - ca, pla-ka-la ma - la Vi - di - ca

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

4. 2. Šale – igre

„Dječje šale – igre jesu veoma važan sloj cjelokupnog tradicijskog folklor, koji svojom ljepotom i snagom odaje arhaičnost i originalnost istinski vrijednog našeg etnološkog naslijeđa. Samo se djeca mogu šaliti- igrati se, a pritom učiti ustrajnosti i poštovanju drugih i drukčijih, uživati u pokretima tijela i duha, shvaćati vrijednost zajedništva, ali i neuspjeha, pogrešaka i poraza, uživati u skladnom pjevanju i ritmičkom kretanju. Šaleći se- igrajući se, uvijek se nešto jako važno događa, stvara, nastaje i nestaje, raste i jača, mijenja, dopunjuje, raste i ispravlja“ (Matunci, 2010: 72). U nastavku donosim primjer šale – igre, dijalog *Lilice na pašu*.

LILICE NA PAŠU

- Lilice na pašu! (solo)
- Idemo! (svi)
- Lilice doma! (solo)
- Ne smijemo! (svi)
- Od koga? (solo)
- Od vuka! (svi)
- Šta on radi? (solo)
- Loži vatru! (svi)
- Za koga? (solo)
- Za lilice (svi)
- Lili, lili, lili, lili! (svi)

Ovaj se dijalog vodi između lilica- račica- pačića i gazde. Lilice vreba vuk dok ih gazda goni na pašu. Po povratku s paše lovi ih jednu po jednu vuk, a lilice mu pokušavaju pobjeći. Uhvaćene lilice postaju vukovi koji hvataju preostale lilice. Gazda opet tjera lilice na pašu:

- Lilice na pašu! (solo)
- Idemo! (svi)
- Lilice doma! (solo)
- Ne smijemo! (svi)
- Od koga? (solo)
- Od vuka! (svi)
- Šta on radi? (solo)
- Miva se! (svi)
- Čime se briše? (solo)
- Svojim repom! (svi)
- Lili, lili, lili, lili! (svi)

Uloge se mijenjaju, igra se nastavlja, ponavlja ili mijenja po želji sudionika.

Ovaj primjer može imati segmente razgovora između solista i zbora i slobodno ritmičko kretanje bez zadanog pravila.

4. 2. 1. Zuja

Vesela i zgodna šala za zimu i ljeto je *zuja*. Skupina se djece složi u krug ili u neku neodređenu grupicu. Svi stave desnu ruku ispod svog lijevog pazuha. Šaka mora biti na vanjskoj strani leđa. Po njoj će naizmjenično dobivati udarce samo jedan odabrani i pogađati tko ga je udario. Dok on razmišlja svi glasno viču, odnosno zuje: *Zzzzzz!* Pogodi li dijete tko ga je udario, ide dalje u igru, a taj koji ga je udario sada mora dobivati udarce i pogađati. Ne pogodi li, žmiri, trpi i pogađa dalje!

Svrha igre je naučiti djecu kako se čuvati opasnosti nepoznatog i neprijateljskog.

4. 3. Šale uz pjesmu

„Kolo, taj zagonetni sunčev simbol savršenstva, obnavljanja, neprestanog stvaranja, vječnog kretanja i postojanja, ali i snage zajedništva, jedinstva i sloge mora biti i sastavni dio dječje šale – igre. Put je to stvaranju i ostvarenju sklada, reda i sveopćeg uzajamnog poštivanja. Kolo se može otvoriti i zatvoriti, razvući, izvijati i uvijati, igrati u dvije linije, provlačiti ispod mosta, dijeliti na manje krugove i opet sastavljati. U kolu se čuču, stoji dvoje po dvoje, oko njega i u njemu se trči i lovi, pleše sam ili u paru u sredini kola... Šaleći se- igrajući se, djeca oponašaju starije, oponašaju rad, pripremaju se za život i rad. Okrijepljeni pjesmom, usklađeni u pokretima, koracima i savladavanju prostora čine život lijepim i sigurnim. Svojim su šalama djeca sačuvala i neka vrijedna i prastara kola. Djeca znaju što valja!“ (Matunci, 2010: 104).

Dječje kolo na otvorenom ili u zatvorenom prostoru izriče istinsku radost postojanja. Izbor kola i vođe, skladno pjevanje i ritmičko kretanje „po suncu“ – ulijevo, a ne „kako kosac kosi“ – udesno, čuvaju tradicijska pravila. Složno držanje za ruke „na dolje“, to jest, lijeva ruka drži desnu svoga lijevog, a desna lijevu desnog plesača. Kreće se prema sredini kola desnom nogom ulijevo. U sredini kola je jedno dijete. Ono se kreće desnom nogom udesno. Ide obrnuto od ostalih plesača. Obilazi kolom zatvorenih očiju.

Na zadnjoj strofi pjesmice svi plješću, a igrač iz sredine mora dodirom ruku po glavi i gornjim dijelovima tijela otkriti ime igrača kojeg je prvog uhvatio. Nitko ne smije govoriti, a niti

otkriti njegovo ime. Novi „čvorak“ postaje dijete čije je ime pogođeno, a igra teče dalje. U nastavku donosim tekst i primjer pjesme *Čvorak, čvorak*.

ČVORAK, ČVORAK

Čvorak, čvorak,
slušaj sada,
kako pjeva
naša mlada
Ajđ pogodi ko je to,
pa ćeš ići na mjesto!

Primjer 2. *Čvorak, čvorak*

Čvorak, čvorak

Moderato ♩ = 100

Voice

Čvo-rak, čvo-rak, slu-šaj sa-da, kak-ko pje-va na-ša mla-da!

5

Voice

Ajđ po-go-di tko je to, pa ćeš i-ći na mje-sto!

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

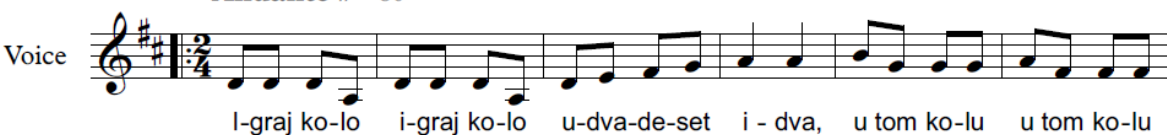
4. 3. 1. Igraj kolo u dvadeset i dva

Primjer 3. *Igraj kolo u dvadeset i dva*

Igraj kolo u dvadeset i dva

Andante # = 80

Voice

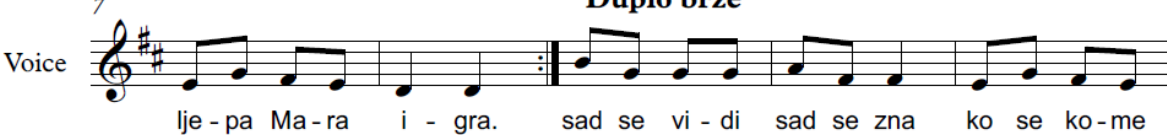

I-graj ko-lo i-graj ko-lo u-dva-de-set i - dva, u tom ko-lu u tom ko-lu

7

Duplo brže

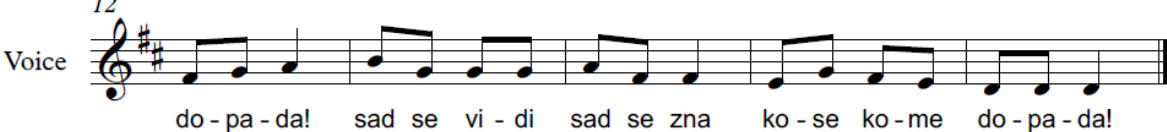
Voice

lje - pa Ma - ra i - gra. sad se vi - di sad se zna ko se ko - me

12

Voice

do - pa - da! sad se vi - di sad se zna ko - se ko - me do - pa - da!

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

IGRAJ KOLO U DVADESET I DVA

Igraj kolo u dvadeset i dva,
u tom kolu ljepa Mara igra.
Biraj Maro koga ti je drago,
samo nemoj koga nemaš rado!
Sad se vidi, sad se zna,
'ko se kome dopada!

Kolo vole djeca, ali i odrasli. Igra se na svadbama, zabavama, čijanama⁵, školskim dvorištima...

⁵Čijana – odvajanje mekanog od grubog perja, odvajanje pera od korijena

Oko izabranog plesača ili plesačice igra kolo, koje jednostavnim i laganim korakom ide ulijevo. Kreće desnom nogom prema sredini kola pa na lijevu prema van. Tako se, prenoseći težinu s jedne na drugu nogu, vrti sve dok središnji plesač ne izabere partnera, tj. para. Tada svi stanu i plješću uz pjevanje. To se dvoje uhvati ispod ruke i vrti oko sebe sve do završetka pjevanja. Tada prvi plesač izlazi iz kola, a u sredini ostaje onaj drugi. Sada je njegov red za biranje para.

Dječja dosjetljivost stvara, odnosno mijenja način plesanja. Umjesto pljeskanja kod vrtnje para može se nastaviti plesati ulijevo. Sada se samo ubrza korak, „podupla se“. Za vrijeme trajanja igre mogu se izmjenjivati oba načina.

4. 3. 2. Imali smo dvorac

Evo još jednog primjera društvenih plesova Bilogore: u svakom se času ogleda sklad, poštovanje i težnja lijepom u držanju, pjevanju, koracima i nošnji.

Primjer 4. *Imali smo dvorac*

Imali smo dvorac

Andante ♩ = 80

The image shows a musical score for the song 'Imali smo dvorac'. It consists of two staves of music, both in treble clef and 2/4 time signature. The tempo is marked 'Andante' with a quarter note equal to 80 beats per minute. The first staff is labeled 'Voice' and contains the lyrics: 'I-ma-li smo dvo-rac, i-ma-li smo dvo-rac, i-ma-li smo dvo-rac što je bi-lo'. The second staff is also labeled 'Voice' and contains the lyrics: 'u tom dvor-cu? što je bi-lo u tom dvor-cu? što je bi-lo u tom dvor-cu'. The music is written in a simple, rhythmic style with quarter and eighth notes.

Voice

I-ma-li smo dvo-rac, i-ma-li smo dvo-rac, i-ma-li smo dvo-rac što je bi-lo

8

Voice

u tom dvor-cu? što je bi-lo u tom dvor-cu? što je bi-lo u tom dvor-cu

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

IMALI SMO DVORAC

- Imali smo dvorac. (skupina 1)
- Što je bilo u tom dvorcu? (skupina 2)
- To su bile lijepe djeve. (skupina 1)
- Mi bi jednu uzeli! (skupina 2)
- Koju bi vi uzeli? (skupina 1)
- Tu prelijepu Anu! (skupina 2)

Šala – igra započinje podjelom u dvije skupine. Opet će se uhvatiti za dolje ispružene ruke i stati jedni drugima nasuprot. Postavit će se po slobodnom prostoru kako bi ih najbolje vidjeli oni oko kola, ali i kako bi imali najbolje mjesto i tlo pod nogama. Za izvođenje na sceni postavljeni su dijagonalno po pozornici.

Prvi lanac kola počinje pjevati: „Imali smo dvorac, imali smo dvorac, imali smo dvorac“. Kreću lijevom nogom prema suprotnoj skupini, tj. liniji kola. Drugi korak kreće desnom nogom ispred lijeve, slijedi opet lijeva ispred, a onda ponovo iskorak desnom. Tako tu zastane cijelo kolo, prestane pjevati i kreće desnom nogom natraške na staru poziciju. Tu se moraju zaustaviti. Sada će prema njima krenuti druga linija kola pjevajući: „Što je bilo u tom dvorcu, što je bilo u tom dvorcu, što je bilo u tom dvorcu?“ I oni započinju lijevom nogom, ponavljaju stih i vraćaju se na svoju početnu poziciju. Stih se ponavlja tri puta. Prva linija pjeva dalje: „To su bile lijepe djeve, to su bile lijepe djeve, to su bile lijepe djeve!“ Plešući i pjevajući sve se ponavlja na isti način tri puta. Drugi odlučno traže: „Mi bi jednu uzeli, mi bi jednu uzeli, mi bi jednu uzeli!“ Slijedi protupitanje i konačan odabir. „Preljepa“ Ana, Janica, Marica ili Evica prijeći će u drugu skupinu plesača, a cijela se šala – kolo počinje pjevati, birati i šaliti ispočetka do mile volje!

4. 3. 3. Slavuj viče

Slavuj viče jedna je od inačica ove poznate pjesme i kola. Lagana melodija pojačava snagu poruke i pouke. Kolo ide ulijevo bočno. Kreće se lagano jedan korak lijevom nogom. Njoj se privlači desna pa opet iskorak lijevom i privlačenje desne. Tako se sve ponavlja još jednom.

Onda se ide identičnim koracima u desnu stranu četiri puta. Sve ide uz ponavljanje prvog stiha.

Iza svakog stiha slijedi pripjev:

*Sjeno, slama, tata, mama, zob, zob,
sjeno, slama, zob!*

Pri pjevanju pripjeva kolo stane na mjestu. Plesači se drže za ruke. Složno ih i ravnomjerno podižu prema središtu kola. Na riječ „zob“, slijedi čvrst udarac desnom nogom o tlo, a na „sjeno, slama“ pljesak objema rukama te ponovni udarac o tlo na riječ „zob“.

Slijede stihovi do kraja. Nakon svakoga stiha ide pripjev. Kolo se može igrati i s po dva koraka ulijevo pa onda udesno. Tako se igra sve do pripjeva. Na pripjev ide opet već opisani obrazac.

Primjer 5. *Slavuj viče*

Slavuj viče

Andante ♩ = 80

The musical score is written for two voices in a 2/4 time signature with a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked 'Andante' with a quarter note equal to 80 beats per minute. The first voice part consists of two lines of music. The first line has the lyrics 'Sla - vuj vi - če aj na vo du Mil - če sje - no, sla - ma,'. The second line starts with a '7' above it and has the lyrics 'ta - ta, ma - ma, zob zob sje - no sla - ma zob'. The second voice part consists of a single line of music with the lyrics 'ta - ta, ma - ma, zob zob sje - no sla - ma zob'.

Voice

Sla - vuj vi - če aj na vo du Mil - če sje - no, sla - ma,

7

Voice

ta - ta, ma - ma, zob zob sje - no sla - ma zob

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

SLAVUJ VIČE

Slavuj viče, aj na vodu Milče!

Il na vodu ili na livadi.

Na livadi bunar vode ladne.

Kraj bunara zeleni se trava.

A na travi zaspala djevojka.

4. 4. Rugalice

Djeca se znaju i vole rugati. Veseli ih zapažati, oponašati i izmišljati nečije mane, nedostatke, sramotu, ružnoću, rugobu, nespretnost i pogreške, ali i imena. Dio je to svijeta njihove igre. Tako oni pokazuju kako zapažaju, prate i slijede, ali i osuđuju svijet i mane odraslih.

Rugalice može biti usmeno ili pismeno književno-satirično djelo. Tako se javno osuđuju postupci pojedinca ili zajednice, izriču pouke te daju savjeti. Kod bilogorskog naroda poznat je usmeni oblik rugalice zvani *Vrabac*. Izvodio se obično za Fašenjsku zabavu, svadbu ili neku drugu prigodu. U kolu i u bećarcu izvodili su se pripjevci. Tako bi na vidjelo znale izići mnoge šaljive tajne. Znalo se i reći: „Rugala se ruga, pa mu bila druga!“, a i: „Rugala se sova sjenici da ima veliku glavu!“

Evo nekih dječjih rugalica:

- Marko se plače, popišo je gaće
druga djeca idu spati,
Marko mora gaće prati
- Juliška, Juliška,
udala se za Miška,
Miško nema novaca,
da joj kupi konaca,
da sašije bluzu,
da pokrije guzu!
- Debeli, debeli,
kaj te mati ne ženi,
ženit će me z jeseni,
kad narode kesteni!
- Nikola, Nikola, vozi kola lipova!
- Ruža, Ruža, ima muža puža!

Primjer 6. *Pjevana rugalica*

Debeli, debeli

$\text{♩} = 120$

The image shows a musical score for a song. It consists of two staves, both in treble clef and 4/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The first staff is labeled 'Voice' and contains the lyrics: 'De - be - li, de - be - li, kaj te ma - ti ne že - ni,'. The second staff is also labeled 'Voice' and contains the lyrics: 'že - nit će me zje - se - ni, kad na - ro - de kes - te - ni!'. There is a '3' above the first note of the second staff, indicating a triplet. The music is written in a simple, rhythmic style with eighth and quarter notes.

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

Rugalice mogu izazvati smijeh i suze. Kaže se kako u svakoj šali i rugalici ima i ponešto istine pa zato uvijek treba znati pravu mjeru. Bogatstvo rječnika i izraza, kao i brojnost i rasprostranjenost rugalica, govori o naravi čovjeka da se svemu i svačemu voli narugati. Djeca i odrasli uvijek su skloniji pogrdi i uvredi, ponižavanju i podsmijehu, nego pohvali i hvali. Na rugalicu valja znati odgovoriti –odrugati se, ali i prestati na vrijeme. Jedna poslovice kaže: „Grdilo i sramota, brat i sestra!“

4. 5. Djeca u ophodima

„Plemenite nakane, dobra volja, želja za boljitkom i svijest o očuvanju pravih vrijednosti čovjeka i naroda odigrale su odlučnu ulogu u očuvanju i oblikovanju narodne baštine. U svim se ophodima jasno ogleda i obilježavanje kršćanskih blagdana i svetaca. Njihova ljepota i snaga svjedoči kako za djecu treba uvijek ono najbolje! Neki od njih su se iz pradavnih vremena tvrdokorno održali do danas, drugi su se preoblikovali, neki su potpuno zaboravljeni, a neki novi opet, često nekritično, prihvaćali.

Ophodi kreću u Adventu, o Novom ljetu – Božiću, Novoj godini, Sveta tri kralja, Svijećnici, o Fašenjaku, Đurđevu, Ivanju...“ (Matunci, 2010: 137 – 138)

4. 5. 1. Ivanje

U Bilogori je zabilježeno mnogo različitih običaja koji su imali određenu namjeru, većinom da zaštite čovjeka i njegovo imanje od zlih sila u prirodi, a s namjerom da u dom unesu plodnost svake vrste (u polju kao i kod ljudi). Jedan od običaja je i ophod ladarica za Ivanje. Ivan je svetac, zaštitnik sela. Ivanje je vjerovanje da ophodi ladarica spašavaju žito i polje od požara.

Ladarice čini skupina od četiri djevojčice obučene u bijelo u dobi od deset do dvanaest godina. Djevojčice za ophod kosu rasčešljavaju i spuštaju niz leđa. Na kosu stavljaju vjenčić poljskih ivančica. Nekada su išle bose, a sada sve češće obuvaju opanke ili bijele cipelice. Osobito je važno da su obučene u bijelo bez ikakvih ukrasa. Držeći se za ruke idu selom dvije po dvije. Prve dvije u ruci nose košaricu za darove. Pred svakom kućom se zaustavljaju, ulaze u dvorište, tvore kolo a košaricu stavljaju na tlo i pjevaju. Po završetku pjevanja uzimaju košaricu, spremaju darove i odlaze.

Danas ladarice ladaju samo na priredbama i posebno organiziranim proslavama u pojedinim selima. Ladarice su ophode polazile 24. lipnja, na samo Ivanje. Morale su kretati prije izlaska sunca da bi obišle što više kuća. Ophod završavaju oko podneva.

Primjer 7. *Lado, lado*

Lado, lado

Andante ♩ = 80

Voice

La - do, la - do, Bog po-ma-gaj to-mu sta-nu! li - je-poj, la - doj!

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin, snimio i notografirao Halauš, 2020.

LADO, LADO

Lado, lado,
Bog pomagaj tomu stanu!
Pripjev: Lijepoj ladoj!
Tomu stanu, gospodaru.
Gospodaru, gazdarici.
Gazdarici, svoj družini.
Darujte nas, ne držite nas!
Mi moramo dalkoiti.
Vaše dvore ostaviti.
Fala, fala, stara majko.
Fala, fala, na tom daru!

Fotografija 37. Ladarice

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

Fotografija 38. Ladarice u ophodu

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

4. 6. Tradicijski instrumenti

Instrumente koje sviraju unutar dječje sekcije KUD-a „Palična“ Severin su dvojnice, dude, samica, međutim za same nastupe Dječje sekcije većinom svira tamburaški sastav. Dvojnice, dude i samica kao i ostali tradicijski instrumenti imaju ograničen raspon tonova, najčešće je to raspon do šest tonova. Na području Bjelovarsko-bilogorske županije organiziraju se seminari na kojima polaznici usvajaju tehniku sviranja i u vrlo kratkom vremenu ovladaju samim instrumentom. Jedan takav seminar pohađa članica Dječje sekcije koja potom svira i na nastupima prateći folklorni ples (Skroban, 2020).

4. 6. 1. Dvojnice

Dvojnice su puhaće glazbalo izrađeno najčešće od drva šljive, ali se mogu koristiti i druge vrste drva kao što su: orah, ljeskovina, kruška ili javor. Dvojnice se izrađuju iz jednog komada drva na kojemu se izdubljuju dvije cijevi te svaka ima svoj pisak. Na jednoj cijevi se nalazi četiri do pet rupica koje su ujedno glavna melodija, a na drugoj cijevi su tri rupice koje imaju svrhu drugog glasa. Sviranje na dvojnicama najčešće je dvoglasno u tercama ali je moguć i drugi odnos između tonova poput sekunde i kvarte.

Fotografija 33. Dvojnice

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična Severin

4. 6. 2. Dude

Dude su puhaće glazbalo slično gajdama, ali zvučno bogatije. Sastavljene su od nekoliko dijelova: Od mješine u kojoj je spremište zraka, od cijevi u koju se puše, od prebiralice (diplice), od trocijevne ili četverocijevne sviraljke po kojima se prebire i trubnja, od dugačke sviraljke koja je zabačena preko ramena svirača i koja proizvodi stalan ton za vrijeme sviranja. Glavni dio dudu su diplice ili trocijevna prebiraljka. Jedna cijev se zove petak jer ima pet rupica. Na drugoj je cijevi samo jedna rupica, ona se zove rožnjak jer se na njen kraj stavlja dio kravljeg roga kojim se pojačava glas. Na petaku ima, osim onih pet još jedna mala rupica koja se zove glasnica.

Fotografija 35. Dude

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

4. 6. 3. Samica

Samica je žičani instrument izrađen od drva. Sastoji se od tijela, vrata, mašinica i četiri žice, točnije dva para žica koje su ugođene unisono, što znači da su iste tonske visine. Na prve dvije žice izvodi se glavna melodija dok druge dvije žice služe kao pratnja.

Fotografija 36. Samica

Izvor: Arhiv KUD-a „Palična“ Severin

4. 6. 4. Tamburaški instrumenti u tamburaškom sastavu

Za potrebe nastupa Dječje folklorne sekcije svira tamburaški sastav.

Od tamburaških instrumenata ističe se bisernica (prim) koja u tamburaškom sastavu izvodi glavnu melodiju, pored nje su bračevi koji sviraju prateću melodiju, dok ritmičke instrumente čine berda (bas) i bugarija. Na berdi se svira basov ton na teške dobe, a bugarija svira akorde na laku dobu. Svi instrumenti rade se od drva javora i smreke, a sastoje se od tijela (trup), vrata i glave na kojoj su mašnice za žice.

Fotografija 37. Tamburaški sastav

Izvor: Miholić, I. (2009), *Hrvatska tradicijska glazba* (Slavonija, Baranja i Srijem)

5. ZAKLJUČAK

Hrvatska kultura ima bogatu i živu tradiciju zahvaljujući ljudima kojima folklor nije samo pjevanje i plesanje starih pjesama i plesova, već kojima je to način života te takav podrazumijeva poštivanje tradicije i narodnih običaja. Ovaj je rad zamišljen kao pokušaj da se zabilježi dječje glazbovanje i da se čuva i uči od starijih kako je čovjek ono što jest upravo po običajima, jeziku i kulturi.

U radu je prikazan razvoj dječje folklorne sekcije KUD-a „Palična“ Severin od početaka do danas. Prikazane su dječje igre – šale kao istinsko blago našega kraja. „Danas dijete u svakodnevnom životu ne dolazi više u kontakt s ovim važnim kulturnim naslijeđem, pa je potrebno približiti mu ga kroz obrazovni sustav“ (Gortan- Carlin i sur., 2014: 27). „Osnovna škola ima zadaću poticati učenje narodnih dječjih igara. U tom smislu se od odgajatelja i učitelja očekuje ne samo znanje, nego i inventivnost u osmišljavanju prikladnih načina, čija bi temeljna edukativna namjera trebala biti vratiti djetetu baštinu koja mu prirodno pripada“ (Gortan- Carlin i sur., 2014: 29). Igre podrazumijevaju određene radnje prema određenim pravilima, a s ciljem zabave.

Prikazani su i ostali vrijedni oblici dječjeg stvaralaštva i interesa: dječje uspavanke, brojalice, rugalice i šale uz pjesmu i ples. Navedene su i riječi svakoga pojedinog oblika. Dječje uspavanke: Plakala mala Vidica. Šale – igre: Lilice na pašu i zuja. Šale uz pjesmu: Čvorak, čvorak, Igraj kolo u dvadeset i dva, Imali smo dvorac i Slavuj više. Rugalice: Marko se plače, Juliška, Juliška, Debeli, debeli, Nikola, Nikola, Ruža, Ruža. Djeca u ophodima: Ivanje- Lado, lado. Uz navedene tekstove pjesama opisan je način pjevanja i plesanja.

Priložene su fotografije narodne nošnje. Dječja nošnja je gotovo identična nošnji odraslih. Dječaci i djevojčice do škole nose bede koje im sežu do zemlje. Polaskom u školu dječaci dobivaju gaće, a bede im sada sežu preko bedara. Djevojčice dobivaju rubače, fertune i oplečke kao i odrasle djevojke i žene. Osnovni materijal za izradu muške i ženske odjeće jesu biljna vlakna lana i konoplje. Muško i žensko ruho nije krojeno, nego samo sastavljeno šivanjem po ivici pola platna, koje se zatim nabire i slaže. Na nogama su se nosili opanki. Velika pažnja se posvećivala i ogavlju, načinu češljanja.

Djeca su po prirodi znatiželjna i spontana samo ih moramo pravilno motivirati za sadržaje koje im želimo pokazati. Važno je kod djeteta probuditi svijest o važnosti tradicije i u

budućnosti očuvati nacionalni identitet. Upravo su škole mjesto gdje se treba formirati ispravan i pozitivan stav prema naslijeđu jer je to jedini pravi put u očuvanju kulturnog identiteta i nacionalne pripadnosti.

6. LITERATURA

- 1) Antolić, B. (1959). *Muzička vježbenica za VI. I VII. razreda osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga.
- 2) Blašković, V., Raos, I. (1974). *Lijepa naša: Monografija Hrvatske*. Zagreb: Spektar Zagreb.
- 3) Gortan- Carlin, I. P., Pace, A., Denac, O. (2014). *Glazba i tradicija- izabrani izričaji u regiji Alpe-Adria*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- 4) Grgić, I. (r. 1978). Kazivao je dana 24.7.2020. u Severinu.
- 5) Ivančan, I., Lovrenčević, Z. (1969). *Narodni plesovi hrvatske 3*. Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske.
- 6) Matunci, G. M., Matunci, J. (2004). *Ljubav je dar*. Bjelovar: Tiskara Horvat.
- 7) Matunci, G. M., Matunci, J. (2010). *Djeca se šale: Dječje igre Bilogore*. Bjelovar: Tiskara Horvat.
- 8) Miholić, I. (2009). *Hrvatska tradicijska glazba-Slavonija, Baranja i Srijem - udžbenik hrvatske tradicijske glazbene kulture s 3 zvučna CD-a od petog do osmog razreda osnovne škole*. Zagreb: Profil.
- 9) Skroban, E. (r. 2002). Kazivala je dana 09.9.2020. u Severinu.
- 10) Šramek, A. T. (2011). *Djedove priče*. Koprivnica: Bogadi grafika.

7. SAŽETAK

Kulturno - umjetničko društvo „Palična“ Severin početkom šezdesetih godina dvadesetog stoljeća djeluje u sastavu osnovne škole. 1978. godine rad KUD-a zamire. Na temelju inicijative mladeži sela Severin i Orovac KUD počinje ponovo s radom 1997. godine. Na samome početku rada društvo je brojilo osamdesetak članova, koji su radili u više sekcija (folklorna, pjevačka, tamburaška). Danas je broj članova duplo manji, a rade u folklornoj i pjevačkoj sekciji.

Dječja sekcija KUD „Palična“ Severin redovno učestvuje na županijskoj Smotri izvornog folklora Bjelovarsko- bilogorske županije. 2005. godine predstavljali su županiju na Ivanjskim krijesovima u sklopu Đakovačkih vezova. Suraduju sa svim udrugama i KUD-ovima županije, ali i susjednih županija. Među najvažnije nastupe valja spomenuti nastup u Đakovu na Ivanjskim krijesovima, zatim nastup u televizijskoj emisiji *Lijepom našom*. Kao osnivače ovog današnjeg KUD-a „Palična“ Severin ističu Brankicu Stanić i Željka Kustića. U njihovo vrijeme su pribavljene prve nošnje i instrumenti. Sadašnja voditeljica je Danijela Grčić. Dopredsjednik Igor Grgić je glavni inicijator i sakupljač njihove male etno- zbirke. Etno- zbirka je neprocjenjiva riznica koju treba upoznati kako bismo shvatili vrijednost koju nosimo u sebi. Njihov sakupljač Igor Grgić uvijek polazi od izvora. Sluša starije ljude, uči i sluša kako je to nekad bilo.

U radu su prikazane dječje šale i igre Bilogore koje izvodi dječja sekcija KUD-a „Palična“ Severin. Uspavanke, rugalice, šale – igre, šale uz pjesmu, djeca u ophodima. Kroz šale i igre žele pokazati istinsku vrijednost međusobnog poštovanja među generacijama, toleranciju, borbenost, ponos i priznavanje poraza te poštivanje poraženoga. Značajni su opisi ophoda u kojima su tradicionalno djeca glavni izvođači. U ophodima sudjeluju najčešće četiri djevojčice, uredno počešljane i obučene u bijelo.

8. SUMMARY

KUD „Palična“ Severin in the early sixties of the twentieth century operates as part of the primary school. In 1978, the work of the KUD ceased. Based on the initiative of the youth of the villages of Severin and Orovac, the KUD started working again in 1997. At the very beginning, the society had about eighty members, who worked in several sections (folklore, singing, tamburitza). Today, the number of members is twice smaller, and they work in the folklore and singing section. They have been members of the Association of Cultural and Artistic Associations of Bjelovar-Bilogora County since the very beginning of the community's work.

The children folk group at KUD „Palična“ Severin regularly participate in the County Festival of Original Folklore of Bjelovar-Bilogora County. In 2005, they represented the county at Ivanjski krijesovi as part of the Đakovo berths. They cooperate with all associations and KUDs of our county, but also neighboring counties. Among the most important performances, it is worth mentioning the performance in Đakovo at Ivanjski krijesovi, then the performance in the TV show Lijepom našom. Brankica Stanić and Željko Kustić stand out as the founders of today's KUD "Palična" Severin. In their time, the first costumes and instruments were procured. The current presenter is Danijela Grčić. Vice President Igor Grgić is the main initiator and collector of their small ethno-collection. The ethno-collection is an invaluable treasure that needs to be known in order to understand the value we carry within ourselves. Their collector Igor Grgić always starts from the source. He listens to older people, learns and listens to how it used to be.

The paper presents children's jokes and games of Bilogora performed by the children's section of KUD "Palična" Severin. Lullabies, jokes, jokes - games, jokes with a song, children on patrols. Through jokes and games, they want to show the true value of mutual respect between generations, tolerance, fighting spirit, pride and recognition of defeat, and respect for the loser. There are significant descriptions of processions in which children are traditionally the main performers. Four girls, neatly combed and dressed in white, usually take part in the patrols.